

N:o 1.

Ank. till Riksd. Kansli den 25 Febr. 1878, kl. 5 e. m.

Första Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om utredning rörande lämpligaste sättet för befrämjande af bränntorfsindustriens utveckling.

Uti en inom Första Kammarerna afgifven motion, N:o 25, har Herr *F. von Strokirch* föreslagit, »att Riksdagen i underdånig skrifvelse måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utredning af på hvad sätt torfindustrien inom vårt land må lämpligast kunna främjas och bringas till den utveckling, att densamma må kunna svara mot statens och enskildes behof på bränslematerial, så i allmänhet under fredstid, som synnerligast under krigstid, i fall så olyckligt skulle inträffa, att vårt land skulle råka i krig.»

Under senare åren har uppmärksamheten allt mer och mer blifvit fäst på den rikliga tillgången af bränntorf, som i de flesta provinser af fäderneslandet finnes, men ännu allt för litet tillgodogjorts.

Om också bränntorf varit känd och brukad långt bort i forntiden, tillhör det dock vår praktiska tid att hafva börjat taga vara på och använda dessa bränntorfsmossar, som öfverallt i vårt land finnas, och hvilka kunna blifva, i samma mån som de rätt behandlas och användas, en källa till nationalrikedom af snart sagdt ouppskattligt värde.

I nordnorden går bränntorfvärens historia tillbaka till omkring 1000 år. I Konung Harald Hårfagers saga omtalas nemligen en herre vid namn Einar, som kom till Orkney-öarne, men fann dem skoglösa, lät upptaga bränntorf och begagna i stället för ved. Han erhöll ock deraf veder-namnet »Torf-Einar».

Åtskilliga bönder i Halland åtogo sig genom ett kontrakt, dateradt den 13 Maj 1648, att årligen leverera två lass brännorf till Varbergs fästning, hvaraf man kan draga den slutsatsen, att brännorfvens användning i dessa bygder då var allmän.

Staden Laholm fick 1672 tullfrihet för brännorf till husbehof.

I Linnés »Vestgöta-resa» 1746 omtalas, att torf flerestädes brukades och sades göra all tjenst till eldning i stället för ved.

Sedan den tiden har begagnandet af brännorf allt mer och mer utbreddt sig; och har under de senaste årtiondena på de flesta bruk i mellersta Sverige användningen deraf för jernförädling börjat införas samt år efter år ökats.

I åtskilliga delar af Tyskland användes brännorf icke allenast för husbehof till eldning i bostäderna och vid tekniska fabriker, utan ock till eldning af lokomotiven vid jernvägarne.

Exempel saknas sålunda ej på användbarheten af brännorf så väl till de alldagliga husliga behofven, som för bedrifvande af de industriella näringarne; men hos oss är användningen af detta värdefulla bränslematerial ännu allt för ringa, ja uti åtskilliga delar af landet alldeles okänt. Så borde dock ej vara förhållandet, då tillgången på brännorf inom Sveriges alla provinser är nästan outtömlig.

Det har, såsom motionären anför, genom upplysningar, som från hushållningssällskapen år 1865 afgifvits till Kongl. Landtbruksakademien, blifvit ådagalagdt, »att hvar och ett län inom Sveriges rike i sina torfmossar har för minst ett par sekel ett bränsleförråd, som är tillräckligt icke allenast för alla vanliga husbehof, utan äfven för en flerdubbelt större industri än den nu befintliga», samt att i flera län »mossarne äro så allmänt fördelade, att knappast någon socken saknar denna bränsletillgång».

Chefen för Sveriges geologiska undersökning, Professor A. Erdman, uppgifver äfven i sitt till Kongl. Maj:t den 23 Dec. 1868 afgifna underdåniga utlåtande, att »hvarje hittills undersökt qvadratmil af vårt lands yta hyser i medeltal ungefär 2,670 tunnland torfmossar, deraf 2,118 tunnland kunna betraktas såsom innehållande god och tjenlig brännorf».

Herr Erdman angifver ock, att »mäktigheten af våra brännorfmossar torde öfver hufvud kunna antagas till sex fot» samt att »å hvarje qvadratmil sålunda i medeltal må kunna beräknas förefinnas ett förråd af 711,648,000 kubikfot brännorf, motsvarande 3,914,064 famnar torr furu-

ved», och sålunda, efter ett pris af endast 3 kronor famnen, uppgående till ett kapitalvärde af 11,742,192 kronor.

Utgående från förbemälda beräkning, att hvarje qvadratmil af vårt land i medeltal innehåller 711,648,000 kubikfot brännorf, rå vara, samt att högst tre fjerdedelar afgå vid beredningen för intorkning och affall, så att minst en fjerdedel eller 177,912,000 kubikfot för hvarje qvadratmil skulle återstå såsom lufttorkad, användbar brännorf, har chefen för Kongl. Generalstabens, Generalmajoren m. m., Friherre Hugo Raab uti sitt till Kongl. Maj:t afgifna underdåniga memorial af den 21 November 1876 »angående försöks anställande med brännorf vid statens jernvägar» visat, att förbemälda 177,912,000 kubikfot lufttorkad brännorf, som kan anses kunna hemtas från hvarje qvadratmil af vårt land, motsvarar ett bränslevärde af 22,239,000 kubikfot stenkol; och framhåller Generalstabens chef vidare, att »nästan öfverallt, der statens jernvägar framgå, finnes brännorf i tillräcklig mängd för att i everldliga tider kunna tjena såsom bränsle till jernvägarnes bedrifvande», för hvilka i detta hänseende nu så stora summor årligen måste utbetalas för inköp från utlandet af stenkol.

Nämnde chef har ock påvisat, huru redlöst vårt land skulle blifva i händelse af krig, då möjligheten att bekomma stenkol från utlandet antagligen afskures samt med detsamma såväl landets försvar skulle äfventyras, som all industri falla i lägervall, och de största olyckor sålunda kunna drabba fäderneslandet, hvaremot, om brännorfsindustrien vunne önskelig utveckling, vi från våra egna, nu nästan värdelösa, torfmossar skulle kunna förse såväl statens jernvägar med nödigt bränslematerial till underhållet af rörelsen å dem, som äfven betrygga de inhemska fabriker-nas och industriella anläggningarnes städse oafbrutna fortgång, utan att i detta hänseende, såsom nu, vara beroende af utlandet.

Jernkontorets torfingeniör, Herr Th. Palmberg, som i en följd af år tillhandagått såväl enskilda bruks- och fabriks-egare som kommuner med undersökningar af brännorfmossar och förslags uppgörande för deras ändamålsenliga bearbetande, har förliden sommar, på begäran af Jönköpings läns Kongl. hushållningssällskap, undersökt trakten omkring Stockaryds jernvägsstation vid södra stambanan i nämnda län. Uti sin till Hushållningssällskapet afgifna berättelse öfver denna undersökning uppgifver bemälda ingeniör, att mossarne, belägna på mindre än en half mils omkrets från nämnde jernvägsstation, hafva en areal af omkring 3,260 tunnland, deraf 1,700 tunnland innehålla utmärkt god brännorf från 6 till 13 fots djup.

Dessa 1,700 tunnland bränntorfmassor innehålla omkring 845 millioner kubikfot rå torfmassa, hvilken, upptagen, arbetad och torkad, kan beräknas blifva 211 millioner kubikfot torr bränntorf, eller omkring 42 millioner centner, motsvarande ett bränslevärde af minst 52 millioner kubikfot stenkol.

Då nu förra årets stenkolsimport till Sverige utgjorde omkring 40 millioner kubikfot, så synes häraf, att bränntorftillgången endast på detta ställe uppgår i bränslevärde till mera än ett helt års stenkolsimport.

Bemälde ingenjör har under de sex senare åren undersökt omkring 50,000 tunnland torfmossor i olika delar af landet, och derunder vunnit bekräftelse på hvad ofvan angifvits, att bränntorftillgången i vårt land är nästan outtömlig.

Såsom bevis på bränntorfvens stora värde som bränsle må anföras följande beräkning, utarbetad vid Geologiska byrån. Till jemförelse är använd älttorf från Stora Sickla, hvars sammansättning är genom analys känd. Denna torf eger i medeltal enligt 4 analyser:

15,27	%	hygroscopisk	fuktighet,
45,48	»	gaser,	
35,38	»	kol,	
3,87	»	aska.	

S:a 100,00.

100	kubikfot	af denna torf	motsvaras	af	53	kubikfot	torr bokved,
»	»	»	»	af	84,5	»	» björkved,
»	»	»	»	af	98	»	» tallved,
»	»	»	»	af	116	»	» granved,
»	»	»	»	af	33	»	stenkol,
»	»	»	»	af	63,6	»	kåks.

100	⊗	af denna torf	motsvaras	af	97	⊗	torr bokved,
»	»	»	»	af	109	»	» björkved,
»	»	»	»	af	111	»	» tallved;
»	»	»	»	af	114	»	» granved,
»	»	»	»	af	68	»	stenkol,
»	»	»	»	af	53	«	kåks;

och framgår häraf svenska bränntorfvens ansevärdhet i förhållande till andra vanligen använda bränslematerial.

Huru kostnaden vid användning af torf ställer sig i förhållande till andra bränsleämnen beror naturligtvis på dessas särskilda pris. Härom kan, genom de komparativa eldningsförsök, hvilka nyligen blifvit gjorda vid Stockholms jernvägs central-station, en ledning för omdömet bildas.

Dessa försök hafva så utfallit, att björk- och barrved kostat två gånger så mycket som torf, och denna varit endast en femtedel dyrare än de nu billiga stenkolen.

Att bränntorf med fördel kan användas till eldning af lokomotiv vid jernvägarne har chefen för Generalstaben i sitt förut omnämnda underdåniga memorial nogsamt visat med exempel, anförda från åtskilliga främmande länder.

Som förut är nämnt, användes i åtskilliga delar af landet bränntorf för jernindustriens behof. Inom Örebro län användes år 1876 till detta ändamål omkring 350,000 tunnor bränntorf. Inom Vermlands, Vestmanlands, St. Kopparbergs, Östergötlands m. fl. län användes äfven för samma ändamål mycket bränntorf.

Åtskilliga bruks- och fabriks-egare hafva gjort stora uppoffringar för att erhålla detta för dem nu nästan outhärliga bränsle.

De försök, som blifvit gjorda vid tvenne i stor skala anlagda kultorf-fabriker, hafva visserligen icke utfallit fördelaktigt, vare sig detta berott på bristande erfarenhet eller användande af allt för kostbara metoder; hvaremot de i mindre skala anlagda rörtorf-fabrikerna lära med framgång bedrifvas, och den på enkelt sätt i vissa trakter, såsom Vestergötland, Bohuslän, Halland och Skåne, beredda stick- och tramptorfven allmänt af allmogen begagnas med fördel till husbehof.

För att få en torfindustri i stort till stånd inom vårt land är det nödigt, att staten sjelf tager initiativet och genom exemplets makt uppfordrar de enskilde till efterföljd, som antagligen skulle vinnas, om staten vid sina jernvägar började använda bränntorf såsom bränsle i stället för stenkol, för eldning å såväl stationslokalerna som, derest det kan med fördel åstadkommas, å lokomotiven, hvilken åtgärd äfven är för vårt lands sjelfständighet af allra största vigt, då de stenkolsförråd, som vanligen finnas i landet tillgängliga, skulle, i fall våra hamnar spärrades och tillförseln från utlandet af stenkol omöjliggjordes, inom några månader varda uttömda, och rörelsen å jernvägarne derefter upphöra, till oberäknelig skada för landets försvar samt för industriens fortgång. Främjar staten deremot torfindustrien inom landet genom att använda bränntorf å jernvägarne, så skall sannolikt bränntorfberedning snart inom landet blifva allmän, och

de nu nästan värdelösa torfmossarne komma att lemna inkomster, samt arbetarne å landet få sådan arbetsförtjenst i sina hemorter, att de ej behöfva i främmande aflägsna bygder söka en oviss och ofta genom resor och omkostnader till en mycket ringa penning förminskad inkomst.

För åstadkommande häraf vore det önskligt, att staten uppmuntrade och understödde torfindustrien samt genom anställande af i torfindustrien kunnige personer beredde allmänheten tillfälle att erhålla råd och ledning vid tillgodogörandet af bränntorf-mossarne samt anläggning af bränntorfsfabriker.

Utom de stora fördelar, som i öfrigt härigenom kunde beredas fäderneslandet, skulle landets modernäring, jordbruket, häraf tillskyndas stor vinst, då med bränntorf-mossarnes afdikning och bearbetning landet blefve befriadt från de förhärjande frosts-kador, som uppkomma från vattensjuka mossar och hvilka så menligt inverka på omkringliggande odlade fält.

Från hvilken sida man sålunda än tager denna viktiga fråga i skärskådande, framgår det sålunda oförtydligt, att det är en nationalförlust att låta landets vidsträckta bränntorf-mossor fortfarande ligga till största delen obegagnade; och då stora fördelar skulle, både under freden och i krigstid, kunna beredas fäderneslandet genom en inom detsamma allmän-nare spridd och väl ordnad bränntorfsindustri, så har Utskottet funnit sig böra tillstyrka Riksdagens bifall till motionärens förslag,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om utredning af de åtgärder, som lämpligast böra vidtagas för befrämjande af bränntorfsindustriens utveckling och förkofran inom fäderneslandet, så att denna industri må kunna såväl i fredstid lemna bidrag till fyllande af landets behof af brännmaterial, som synnerligast under krigstid ersätta inöjligen uppkommande brist på stenkol.

Stockholm den 25 Februari 1878.

På Utskottets vägnar:

Fr. von Strokirch.